

MONTSERRAT DARNACULLETA I POCH

**LA SAGA DELS VILA:
ELS PRIMERS TAPERS DE CALONGE**

ESTUDIS DEL BAIX EMPORDÀ
Sant Feliu de Guíxols, 2012
Volum 31 - ISSN 1130-8524

RESUM: Els primers tapers de Calonge, un recorregut per la història de la indústria surotapera, mitjançant els principals personatges de la família Vila, que marquen l'evolució d'aquesta manufactura fins al segle XX.

PARAULES CLAU: taper, saga, negociant, fàbrica.

“L'art de fer taps” començà a les poblacions de l'Alt Empordà (Agullana, la Jonquera...) i, tot seguit, s'expandí a la comarca del Baix Empordà. Calonge fou una de les primeres poblacions importants que desenvolupà aquesta indústria, fet que li proporcionà una puixant economia.

Per a investigar els primers tapers de cada població, la consulta dels arxius parroquials esdevé una eina imprescindible. Fins ara, Calonge tenia registrats com a primers tapers Joan Canta i Geroni Pla, que apareixien l'any 1768, però un estudi més acurat ens ha permès trobar que l'any 1745 ja apareixia el taper SAGIMON VILA RIERA, que fou padrí de Llúcia Vila Miró, filla del seu germà, Josep.

“Als vint y sis del mes de setembre del any mil set cens quaranta cinc (...) fou batejada Lluçia, Elena, Maria filla llegendima natural de Joseph Vila Guarda de las Bandas Reals oriundo de la vila de Tona, Bisbat de Vich, avui habitant de Palamós y de Josepha Miró conjuges. Padrins: Sagimon Vila, jove tapier y Elena Vila natural de Tona.”¹

L'any 1746, Sagimon Vila, “tapier”, es casà amb Teresa Gamirà i Quintana.

“Sagimon Vila jove treballador y tapier, fill legítim y natural de Jaume Vila, pagés, y de Madalena Vila y Riera de una part, amb Teresa Gamirà donzella filla llegendima y natural de Miquel Gamirà, mariner y

¹ APP, B.6 (1736-1769).

Rosa Gamirá y Quintana (...) testimonis: Magí Prat Sabater y Nicolau Marqués sastre, tots de Palamós."²

El mateix any, batejà, a Palamós, el seu primer fill, Sagimon Vila Gamirá.³ Segons hem pogut deduir, aquesta família VILA, vinguda de Tona, bisbat de Vic, s'establí a Palamós, però l'any 1747 la trobem ja registrada a Calonge en el *Llibre d'Albats* de l'any 1747.

CASA VILA DEL MAS

Josep Vila
Josepa, muller
Sagimon Vila del Mas
Teresa, muller⁴ (FOTO 1)

1.- Casa de Sagimon Vila Riera, carrer Nou, núm. 37, primera fàbrica de taps documentada de Calonge. Actualment, coneguda per Can Simonet, propietat de Josep Vilar Bonet. Fotografia: Miquel Paradedà.

Els dos germans vivien al carrer de les Cases Noves (avui carrer Nou) a Can Simonet, variant del nom *Segimon*.

L'any 1747, Josep Vila batejà una filla a Calonge.

"Als dinou de setembre de mil set cents quaranta set en las fonts baptismals de St. Martí de Calonge Bisbat de Gerona jo Francisco Graciós Pbre. y

Vicari de dita Yglesia he batejat a Josepha, Teresa, Madalena nada ahir, filla legítima y natural de Jseph Vila del Mas, taper y de Josepha Vila y Miró, foren padrins: Joan Clara, pagès y Teresa Vila del Mas y Quintana, tots de Calonge."⁵

2 APP, M.2 (1742-1771).

3 APP, B.6 (1736-1769).

4 APC, *Llibre d'Albats* (1737-1851).

"en est llibre seran escrites les Animes tant de Comunió com las que no la prenen en la present Yglesia Parroquial de St. Martí de Calonja, y las que prenen la Sta. Comunió seran escrites aun "c" en lo marge y comensas en lo present any 1737."

5 APC, *Llibre de Baptismes*, T. III, pàg. 180.

L'any 1748, Sagimon Vila batejà un fill:

*"Als vintisis d'octubre de mil set cents quaranta vuit fou batejat per mi Pere Juyà y Bavià pbre. y Vicari en les fonts baptismals de Sant Martí de Calonge, Joseph, Jaume, Esdteve nat als vinticatre de dit mes y any, Fill legítim y natural de Sagimon Vila del Mas y de Theresa Gamirà, conyugues habitants de Calonge: foren padrins Joseph Vila del Mas també habitant de Calonge, fill de Taradell y Theresa Vila del Mas, filla de Tona del Bisbat de Vich"*⁶

SAGIMON VILA RIERA del Mas (Taradell, 1723 – Calonge, 1793)

La família VILA, segons la documentació consultada, fou la pionera a introduir la indústria del suro a la nostra població. A l'Arxiu Parroquial de Calonge, hi consta que Sagimon i Josep Vila Riera eren fills de Jaume Vila, un treballador del castell de Calonge, i de Madalena Riera.

Josep, taper i casat amb Josepa Miró, de Palamós, l'any 1752 se'n tornà a viure a la població veïna.

En canvi, Sagimon, també taper, es convertí en un important negociant de Calonge i la nissaga dels VILA, com a tapers, arrelà. Estava casat amb Teresa Gamirà, de Palamós, i tingueren una llarga descendència, com era natural en aquella època, atès que molts fills morien abans de complir els sis anys.

Sagimon Vila Riera, el dia 29 de novembre de 1765, trobant-se en una malaltia greu, dictà testament en plenes facultats i nomenà executors:

el seu germà Josep Vila, taper i habitant de Palamós,
Teresa Gamirà, la seva esposa,
i el Sr. Esteva Tarrades, habitant de Calonge.

Primerament, encomanà la seva ànima i demanà ésser enterrat al cementiri de l'església de la Parròquia de St. Martí de Calonge. Després deixà a la seva muller usufructuària de tots els seus béns i als seus fills els llegà cinc sous de legítima. Nomenà hereu universal al seu fill Sagimon, que, en cas de mort o de no assumir les condicions establertes, passaria a heretar els altres fills legítims i naturals successivament, Josep, Salvador, Anna, etc.

6 APC, *Llibre de Baptismes*, T. III, pàg. 186.

Els testimonis cridats foren: Josep Gamirá, taper de Palamós, Joan Casademont, fuster, Joan Lloret, Joan Margarit, Joan d'Argelós, Salvi Mont, teixidor, tots de Calonge.

Sagimon Vila Riera morí el 5 d'octubre de 1793, als 70 anys.

*"A son cadàver se donà sepultura Eclesiàstica lo dia següent en lo Cementiri de la Parròquia de Sant Martí de Calonge. Se feu ofici mitjà amb tots los residents de dita iglesia."*⁷

La seva esposa, Teresa Gamirá, morí el 4 de febrer de 1796.⁸

SAGIMON VILA GAMIRÁ

Nasqué a Palamós l'any 1746, fill de Sagimon Vila Riera, negociant de taps de Calonge, i de Teresa Gamirá. Heretà del seu pare el negoci de taps i el desenvolupà fins aconseguir convertir-se en un important comerciant. Es casà amb Anna Mir l'any 1772.

*"Als vint de dezembre de mil set sents setanta y dos ab llicencia despatxada per lo Rvt. Sr. Domingo de Berenguer V.G. y off del Illm. Señor Bisbe de Gerona al divuits del mes y any Jo Thomàs Gotarra, vicari, he assistit al matrimoni celebrat ab paraules de present (promissis monitionibus) entre Sagimon Vila, Negociant , fill legitim y natural de Sagimon Vila, Negociant de Calonge y de Teresa Vila y Gamirá conyuges vivint de una part y Anna donzella filla leg. y nat. de Joan Mir ferrer de dita parroquia, y de catarina Mir y Valmaña conyuges difunta de part altra. Testimonis de dit contracte son Narcís Galí, jove, y Joseph Carbó jove de la placeta tots de Calonge."*⁹

Sagimon Vila Gamirá sobrevisqué al seu pare dos anys i entre tots dos aconseguiren augmentar el negoci i engrandir les propietats. L'any 1794, confessa i declara les seves finques en un document de capbreus lliurat al duc de Sessa on consta:

a) que té una casa amb hort situada al carrer Nou que limita a l'est amb el camí anomenat del Palmer; al sud amb Narcís Vilar, agricultor i parcer del Mas Mercader i Ros i Josep Serra; a l'oest amb

7 APC, Llibre d'Òbits, T. III, pàg. 73.

8 APC, Llibre d'Òbits, T. III, pàg. 94.

9 APC, Llibre de Matrimonis, T. II, pàg. 135.

el carrer Nou, i al nord amb Vicenç Llach, agricultor, parcer del Mas Riera, de la Parròquia de Romanyà.

b) que té una caseta o fàbrica de suro situada davant de la casa que limita a l'est amb el carrer Nou; al sud amb Josep Serra, treballador d'"*agualejos*"; a l'oest amb la riera, i al nord amb Vicenç Llach.

c) que té un terreny als arenals de les botigues de Sant Antoni on hi ha construït un magatzem que limita a l'est amb Ponç Mont, mariner; al sud amb els estenedors de la Platja de Mar; a l'oest amb Martí Vilar, pare i fill comerciants, i al nord amb el Camí Reial que es dirigeix a Palamós.

d) que té una peça de terra de vinya plantada, dues vessanes d'alzines sureres i bosc, una vessana de tires amb oliveres petites a una zona anomenada serra del Mig, antigament veïnat de Canyelles. Limita a l'est amb Jaume Ambròs, agricultor, mitjançant el torrent de la Balma; al sud amb el Rvt. Joan Mir, Pvre. i beneficiari de la Santa Església Catedral de la Seu de Girona; a l'oest amb Ponç Mont, i al nord amb Ponç Mont.¹⁰

Sagimon morí de malaltia greu el 15 de setembre de l'any 1795 a l'edat de 49 anys, dos anys després de la mort del seu pare. Rebé els sagraments i féu testament amb la presència dels Rvts. Joan Salvà, Pvre. i beneficiari, i Antoni Farragut, Pvre. i vicari, tots dos de Calonge. Com a testimonis nomena executors d'aquest testament:

el seu fill Joseph Vila, clergue,

Daniel Vilar, tinent de Dragons,

i Joseph Vilar, sastre, tots de Calonge.

Després d'encomanar la seva ànima al Senyor, exposa el seu desig d'ésser enterrat al cementiri de Sant Martí de Calonge i llega als seus fills i filles legítimes i naturals cinc sous. A la seva muller:

*"Anna Vila y Mir, vull y mano, que seguida la mort de ma caríssima mare, que per disposició de mon pare fore deixada Señora y usufructuaria de ma heretat y bens, entri en la mateixa señoria y usufruit de tota ma heretat y bens, mantenintse pero ella casta y sens marit y en habits viduals..."*¹¹

10 AHG, Vol. núm. 281, Secció Notarial de Calonge, *Capbreus Duque de Sessa*.

11 APC, *Llibre de Testaments*, pàg. 215.

Deixa com a hereu universal el seu primer fill, Josep Vila, però, si arribés a obtenir l'Ordre Sagrat, cessaria en l'herència i aquesta passaria al seu fill segon, Joan M., d'aquest a Sagimon, a Salvi, Salvador, successivament, per causes com ara no sobreviure o no tenir fills.

JOSEP VILA MIR

2.- Josep Vila Mir (Calonge, 1775 - Amèrica ?) participà en la guerra d'emancipació Veneçolana i lluità contra les forces independentistes, per la qual cosa obtingué el títol nobiliari. Fotografia publicada en el llibre *Calonge-Sant Antoni*, Quaderns de la Revista de Girona, núm. 121.

conduïa a Amèrica fou capturada i desviada a Guinea on fou retintut 32 dies, fins que els anglesos els facilitaren un bergantí i arribaren a La Guardia el 20 de novembre. L'any 1800, s'establí a Nova València on fundà una botiga de drogues medicinals i una altra de

“Als sinch de 9bre. de mil set sents setanta y sinch en las fonts baptismals de St. Martí de Calonge fou batejat per mi Thomas Gotarra Vic. Joseph, Sagimon, Martí fill leg. I nat de Sagimon Vila taper, menor de dies de Calonge y de Anna Vila y Mir conjuges. A.P. Sagimon y Teresa Vila. A.M. Joan y Chatarina Mir tots de Calonge. Foren padrins Sagimon Villa, taper, y Maria Mir tots de Calonge”¹² (FOTO 2)

Josep Vila no fou ordenat clergue i així heretà el patrimoni familiar. L'any 1799, s'embarcà amb destí a Veneçuela on es dedicà al comerç del suro i a l'agricultura. Tingué un viatge molt accidentat, la nau que el

¹² APC, *Llibre de Baptismes*, T. IV, pàg. 166.

roba i merceria. En esclatar el moviment independentista, estigué al costat de les autoritats espanyoles, i caigué presoner dels insurgents i fou condemnat a mort l'any 1811, però el Congrés Veneçolà li commutà la pena per 10 anys de presidi. El 1812, aconseguí escapar-se i es refugià a Puerto Rico. Les Corts Espanyoles li concediren el privilegi de noblesa i passà a anomenar-se D. Josep de Vila Mir.¹³

L'any 1813, tornà a Nueva València com a comissari de guerra dels exèrcits reials i reféu els seus negocis i sempre contribuí econòmicament com a bon patriota. El mariscal de camp D. Miguel de Latorre així ho certifica l'any 1822:

*“no haber desmentido Vila en su tiempo el concepto de lealtad que adquirió en la primera y segunda revolución de aquellas provincias, por sus méritos y los sacrificios con que sostuvo los derechos de S.M.: antes bien ha añadido otros, pues ha contribuido con cuantiosos donativos, vestuario y víveres, ha sufrido de continuo todas las penalidades del sitio de esta ciudad en los trece meses que duró y ha contribuido con su fusil en las alarmas, todo con el más decidido interés por la buena causa, observando siempre una conducta irreprochable.”*¹⁴

Morí solter i es desconeix on i quan. Els seus germans, Salvador, Sagismon i Joan, influïts pel seu germà, emigraren també a Amèrica.

Salvador (Calonge, 1792 – Amèrica, 1824) dirigeix una carta al seu amic de Calonge, Josep Pallimonjo, el dia 15 d'agost de 1818, des de Nueva Valencia, on li notifica l'arribada del seu germà Sagismon a Veneçuela i li envia salutacions de part del seu germà Joan. Li escriu una altra carta des de Curaçao, el dia 7 de juliol de 1823, on es preocupa per l'esposa del seu germà Sagimon i li demana diners amb la promesa de retornar-los.

Sagimon, nascut a Calonge l'any 1786, escriu també a l'amic i padrí del seu fill Lluís, Josep Pallimonjo, el dia 3 de juny de 1824, des de Mayagüez (Costa Rica), i li demana informació sobre la seva esposa, Susanna Pagès, que morí a Calonge l'any 1832, a l'edat de 45 anys, estant absent el seu marit a les Amèriques; també es preocupa pels seus fills i el faculta actuar com a pare, si fos necessari.

Escriu dues cartes més des de la mateixa ciutat dirigides a Pallimonjo, una el dia 27 de març de 1837, on li comunica l'arribada

¹³ Diccionari dels Catalans d'Amèrica, Vol. IV, pàg. 245.

¹⁴ Vilar Bonet, Josep, *Pàgines Viscudes*, pàg. 190.

del seu fill Lluís Vila Pagès, nascut a Calonge l'any 1817, i en l'altra, escrita el dia 10 de novembre del mateix any, li notifica que el seu germà Joan ha comprat una finca i es dedicarà a l'agricultura.¹⁵

ISABEL VILA PUJOL

Nascuda a Calonge el 9 d'agost de 1843, tenia dues germanes, Llúcia, nascuda l'any 1840, i Catalina, el 1845. Vivien al carrer Nou a la casa coneguda pels calongins com a Can Cinc Hores i a prop de Can Simonet. Els seus pares eren Sagimon Vila Roura, taper de Calonge i casat amb Teresa Pujol, de la Jonquera. Els avis paterns eren Segimon Vila i Camós i Llúcia Roura, i els seu besavi era Josep Vila i Gamirà, taper i germà de Sagimon. És curiós veure com el nom d'avis i pares es transmetia de generació en generació, costum avui malauradament quasi oblidada.

Els pares d'Isabel buscaren noves oportunitats laborals dins de la fabricació del suro i es traslladaren a la veïna població de Llagostera, lloc on ella desenvolupà la seva vida sindical.

Aquesta trajectòria s'inicià amb la fundació de la Federació Local de l'Associació Internacional de Treballadors (AIT) de Llagostera. Participà en un míting on exigí una legislació que limités la jornada laboral dels nens i nenes menors de 13 anys a cinc hores diàries. Aquesta reivindicació fou el motiu pel qual fou coneguda per *l'Isabel cinc hores*, així com es conegué la casa on nasqué.

La seva lluita sindicalista la portà a l'exili de França durant sis anys que aprofità per estudiar magisteri. Quan tornà, es dedicà a l'ensenyament i fundà un col·legi a Barcelona i l'any 1882 fou directora de l'Escola Racionalista de nenes de Sabadell on regien els principis pedagògics de la *Institución de Libre Enseñanza*. Morí jove als 53 anys.

Fins al segle XX, no obtingué un reconeixement pòstum: Llagostera, Girona i Barcelona li han dedicat una plaça; a Calonge un carrer porta el seu nom. (FOTO 3 i FOTO 6)

"A los diez y seis de Agosto del año mil ochocientos quarenta y tres en las fuentes bautismales de la Iglesia Parroquial de St. Martín de Calonge, obispado de Gerona el abajo firmante el Rdo. Salvador Agusti Vicario de dicha Iglesia ha bautizado a Isabel, Mariangela y Rosa hija

¹⁵ Bautista Parra, J., *Cartes des d'Amèrica: correspondència d'emigrants calongins*, cartes 1, 2, 3, 4 i 5, Miscel·lània Pere Caner, IEBE.

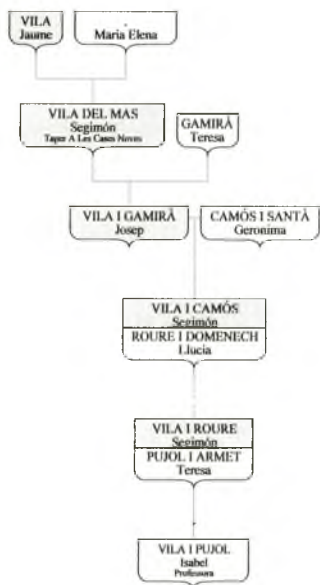
legítima de los consortes Segismundo Vila taponero y Teresa Pujol ambos de la Junquera. Abuelos Paternos: Segismundo Vila difunto de Palamós y Lucia Roura viviente de esta. Abuelos Maternos: Benito Pujol difunto y Isabel Armet ambos de la Junquera. Fueron padrinos Isabel Pujol abuela materna, no hubo padrino."¹⁶

ELS ÚLTIMS VILA, TAPERS DE CALONGE

3.- Isabel Vila Pujol (Calonge, 1843 – Sabadell, 1886). L'any 1856, es traslladà a viure a Llagostera on desenvolupà la seva vida dedicada al sindicalisme. Fotografia publicada al llibre *Isabel Vila i Pujol: la primera sindicalista catalana*, de Francesc Ferrer i Gironès.

Florenci Vilar Vila, nascut a Calonge l'any 1891, era fill de Josep Vilar Parleris i de Lluïsa Vila Roura, de la saga dels VILA de part de mare. El seu avi era Martí Vila Pagès, taper, fill de Sagimon Vila Mir. Florenci tenia una fàbrica de taps al carrer del Xarco, avui carrer Pompeu Fabra, i la mantingué fins a mitjan segle XX, superant les crisis econòmiques, sobretot la soferta a causa de la Guerra Civil. Els fills hereus, Josep Vilar Bonet, metge, i Maria Vilar, arxiviera de la Corona d'Aragó, no continuaren el negoci.

Miquel Vila Sitjas, nascut a Calonge l'any 1897, era fill de Jaume Vila Quintana i de Maria Sitjas Casellas. El seu avi patern era Genís Vila, cosí germà d'Isabel Vila Pujol. Miquel

6.- Arbre genealògic d'Isabel Vila Pujol.
Autor: Josep Cargol.

¹⁶ APC, *Llibre de Baptismes*, T. VII, pàg. 180.

4.- Façana de Can Situ, fàbrica de taps de Florenci Vilar Vila, carrer Pompeu Fabra, núm. 23 (abans carrer del Xarco). Fotografia: Miquel Paradedà.

era barber i conjunta-
ment amb el seu germà
Genís eren tapers.

La saga dels Vila se-
gueix la trajectòria de la
indústria surotaopera de
Calonge, i d'altres indrets
de la costa; al segle XVIII
és un negoci ascendent.
A Calonge podriem dir
que cada casa era una
petita fàbrica de taps, on
treballava tota la família.
Els segles XIX i XX s'anà
mantenint el ritme, supe-

rant algunes crisis. Fàbriques importants, com ara la Roura & For-
gas, donaven feina a la població del municipi. Però a final del segle
XX el negoci es reduí, i avui només queda la fàbrica Conrado Vilar.
El turisme ha atenuat l'atur que haurien sofert els tapers. (FOTO 4
FOTO 5 I FOTO 7)

ANNEX

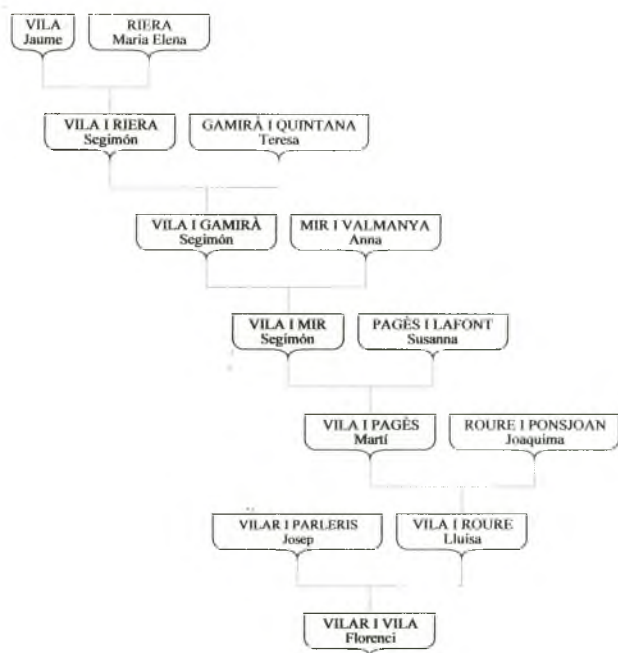
TAPERS DE CALONGE DEL SEGLE XVIII

Relació dels tapers esmentats en els llibres parroquials abans de l'any 1800:

1745	SEGIMON VILA RIERA, del Mas o de Tona (padri de Llúcia Vila)
1747	JOSEP VILA RIERA (espòs de Josepa Miró)
1758	PONS PLANAS
1768	JOAN CANTA (fill de Joan Canta d'Agullana)
	GERONI PLA
1769	MARTÍ PLANAS
1771	PERE ARMET
	FORTUNAT MIR
1773	JOAN CASEDEMONT
1775	FRANCESC PARÈS (el seu pare era de Lloret i era traginer)
	PAU VIÑAS (fill de Salvador Viñas d'Agullana)
	FRANCESC PARÈS COT
1780	JOSEP LLORET
1781	JOSEP VILA GAMIRÁ (fill de Segimon Vila Riera)
1783	JOAN LLORET (fill de Francesc Lloret, sastre)
	SEGIMON VILA GAMIRÁ (fill de Segimon Vila Riera)
	JOSEP VILA GAMIRÁ
1785	JOSEP LLORET
1786	RAFEL COSTART
1787	JOAN COSTART

5.- Treballadors de Can Situ a final del segle XIX, al pati on guardaven el suro i tenien la perola. Fons: Catalina Rotllant.

7.- Arbre genealògic de Florenci Vilar Vila. Autor: Josep Cargol.

	JOSEP COSTART
	ESTEVA COSTART BOADA
1788	JOAN RIBOT
1790	DOMINGO CASTELLÓ
	JOAN CASADEMONT
	MARTÍ SICARS
1791	AGUSTÍ CASTELLÓ MONT
	PERE GAFAS
	JAUME VICENS
	MIQUEL MONTANER
1791	PERE MONER
	PERE COSTART
	ILDEFONS AMAT
1792	PERE ROURA
	FÈLIX PONSJOAN
	JOAN RIBOT TERRADES
	SALVI VILAR SIBILS
	JOAN CORDER DALMAU
	PERE GAFAS VILAR
1793	JOSEP CLARA ROSSELLÓ
1794	JOSEP CLARA RIFÀ
	JOSEP LLORET CARLES
1795	PERE BECH (emigrant d'Agullana)
	AGUSTÍ CASTELLO MONT
1796	SEGIMON VILA CAMÓS
1797	MARTÍ MONT CASTELLÓ
	JOSEP PAYRÓ
	FRANCISCO COSTART
	JOSEP PAYRÓ FONALLERAS
1798	ANTONI VALMANYA CASTELLAR
	JOSEP CASTELLO
	JOAN COSTART
1799	JOAN LLORET (fill)
	MARTÍ CASTELLÓ PRESAS
	JOSEP LLORET (pare)
	MIQUEL PARÈS
	MARTÍ PLANAS MONT
1800	JOAN MIR (fill)
	ESTEVA COSTART
	JOAN FONALLET SALOMÓ

APP – Arxiu Parroquial de Palamós

APC – Arxiu Parroquial de Calonge

AHG – Arxiu Històric de Girona